

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
FEDERALNI ZAVOD ZA PROGRAMIRANJE RAZVOJA

KONKURENTNOST BOSNE I HERCEGOVINE 2009.

Sarajevo, novembar 2009. godine

SADRŽAJ:

UVOD	3
DEFINISANJE KONKURENTNOSTI	4
KONKURENTNOST PREMA WEF.....	5
Prvi stub: Institucije	5
Drugi stub: Infrastruktura.....	5
Treći stub: Makroekonomska stabilnost	6
Četvrti stub: Zdravstvo i osnovno obrazovanje	6
Peti stub: Visoko obrazovanje i obuka.....	6
Šesti stub: Efikasnost tržišta roba	6
Sedmi stub: Efikasnost tržišta rada	7
Osmi stub: Sofisticiranost finansijskog tržišta.....	7
Deveti stub: Tehnološka spremnost	7
Deseti stub: Veličina tržišta	8
Jedanaesti stub: Poslovna sofisticiranost	8
Dvanaesti stub: Inovativnost.....	8
BIH I ZEMLJE OKRUŽENJA - KONKURENTNOST 2009.....	9
BOSNA I HERCEGOVINA – TABELARNI PRIKAZ INDIKATORA	11

UVOD

Ovogodišnji Izvještaj o globalnoj konkurentnosti¹, publikovan je iako je u pozadini imao najdublji globalni ekonomski zastoje. Ono što je započelo kao finasijska kriza u brojnim industrijalizovanim ekonomijama, nastavljeno je padom u realnim ekonomijama izazivajući masovan pad potražnje, rast nezaposlenosti, i niz zaštitnih pritisaka širom svijeta. Zemlje u razvoju nisu pošteđene ovog stanja. Mnogima je potražnja za njihovim izvoznim proizvodima potpuno srozana uz pad cijena robe, značajno su redukovane strane investicije i transferi, a mnogim je opala likvidnost. Jaka međuzavisnost svjetskih ekonomija stvorila je trulu globalnu ekonomsku krizu u svakom pogledu.

U teškom globalnom ekonomskom okruženju kakvo je sada, za svaku zemlju najvažnije je da se postavi na snažne osnove koje podupiru ekonomski rast i razvoj.

U posljednjih 30 godina, Svjetski ekonomski forum učestvuje u procesu obezbjeđenja detaljne procjene proizvodnih potencijala zemalja širom svijeta. Izvještaj je doprinos boljem razumjevanja ključnih faktora koji determinišu ekonomski rast i ukazuju zašto su neke zemlje uspješnije od drugih u podizanju dohodovnog nivoa i stvaranju mogućnosti za svoje vlastito stanovništvo. Dakle to omogućuju kreatori politika formulisanjem poboljšanih ekonomskih politika i institucionalnih reformi.

Ovogodišnji Izvještaj daje prikaz ukupno 133 ekonomije, obezbjeđujući najsazetije procjene. Izvještaj sadrži detaljan profil za svaku od ekonomija koje su u studiji prikazane kroz detaljne tabelarne preglede podataka uz globalno rangiranje koje pokriva preko 100 indikatora.

¹ The Global Competitiveness Report 2009-2010, World Economic Forum

DEFINISANJE KONKURENTNOSTI

Konkurencija ili tržišna utakmica je osnovni regulator tržišta. Iako neki teoretičari smatraju da konkurentnost nije ništa drugo do mjerenje bogatstva društva zaobilaznim putem, vrlo je važno da ona doprinosi inovativnosti, poslovanju i ukupnom ekonomskom rastu. Međutim ako je slaba konkurentnost na tržištu onda i nacionalna ekonomija trpi. Ovo obično vodi ka protekcionizmu, netransparentnim državnim dotacijama i barijerama za ulazak na tržište.

Jačanje produktivnosti i opšte konkurentnosti mora biti osnovna ideja u provođenju ekonomske politike. Jedino hitne i dobro usmjerene politike unapređenja nacionalne konkurentnosti mogu osigurati željeni put razvoju i ukupnom društvenom blagostanju. Te politike moraju biti sveobuhvatne i usmjerene prema podizanju konkurentnosti.

Na konkurentnost neke zemlje utiču mnogi direktni i indirektni faktori, ali od svega je najvažnija konkurentnost preduzeća jer su one nosioci privrednog razvoja. Zbog ovoga, preduzeća su stavljena u prvi plan u odnosu na mnoge indikatore koji karakterišu makroekonomiju. Naravno ne smije se zapostaviti ni to okruženje koje može da utiče na konkurentnost jednog privrednog sektora.

Faktori koji utiču na konkurentnost su: visoki troškovi poslovanja, veliko opterećenje, veliki javni dug, slaba ukupna konkurencija koja ne podstiče preduzeća na inovacije i konkurentnost, neregulisan sistem zaštite okoline i upravljanja otpadom, kvalitetna odnosno nekvalitetna saobraćajna infrastruktura, teškoće u likvidaciji preduzeća, neusklađeno zakonodavstvo, slabosti u javnoj upravi itd.

Najveće smetnje konkurentnosti su smetnje koje uzrokuju državne odnosno lokalne vlasti, a ne sama preduzeća. Smetnje može stvoriti poslovni subjekt ali uvijek postoji država koja može intervenisati. Kada se govori o klasičnim smetnjama onda institucije najčešće stoje iza sledećeg: horizontalna ograničenja, vertikalna ograničenja i zloupotrebe državne dominacije. Horizontalna ograničenja se ogledaju kroz fiksiranje nabavnih i prodajnih cijena, podjele tržišta resursa i dobara, limitiranje ili kontrolisanje istraživanja i razvoja, proizvodnje i marketinga. Vertikalna ograničenja su u vidu dugoročnih ekskluzivnih ugovora. Na konkurentnost posebno mogu uticati nacionalni interesi, ex ante kontrola cijena, (legalni) monopol, konkurentnost između samih institucija, netransparentna politika državne pomoći i višak zaštite konkurentnosti odnosno višak propisa.

KONKURENTNOST PREMA WEF²

Od 2005. godine, Svjetski ekonomski forum bazirao je analizu konkurentnosti na Indeksu globalne konkurentnosti (GCI-Global Competitiveness Index), veoma obuhvatnom indeksu, koji obuhvata mikro i makroekonomske temelje nacionalne konkurentnosti. Oni definišu konkurentnost kao set institucija, politika, i faktora koji određuju nivo produktivnosti jedne zemlje.

Odrednice konkurentnosti su brojne i kompleksne. Ekonomisti su dugo nastojali razumjeti ono što određuje bogatstvo države. Naglasak na ulaganja u fizički kapital i infrastrukturu proširio se u novije vrijeme na ostale mehanizme kao što su obrazovanje i obuka, tehnološka spremnost (je li stvorena unutar zemlje ili usvojena iz inostranstva), makroekonomska stabilnost, dobro upravljanje, vladavine prava, transparentnost i dobro funkcionisanje institucija, sofisticiranost preduzeća, uslovi potražnje, veličina tržišta, i mnoge druge. Pretpostavlja se da svaki od njih počiva na čvrstim teorijskim osnovama. GCI prati različite komponente, koje ulaze u jedan složeni koncept koji zovemo konkurentnost. Sve te komponente grupišu se na 12 stubova konkurentnosti:

Prvi stub: Institucije

Institucionalno okruženje je određeno zakonskim i administrativnim okvirom unutar kojeg pojedinci, preduzeća i vlade utiču jedni na druge kako bi stvorili prihod i bogatstvo u ekonomiji. Važnost solidnog institucionalnog okruženja posebno se pokazala u vrijeme krize povećavajući direktnu ulogu države u ekonomijama mnogih zemalja.

Kvalitet institucija čvrsto je vezan za konkurentnost i rast. One utiču na investicione odluke i organizaciju proizvodnje i igraju glavnu ulogu na način u kojem društva distribuiraju prednost i snose troškove razvojnih strategija i politika. Na primjer, vlasnici zemlje, dionica u preduzećima, intelektualnog vlasništva zbog nesigurnosti nisu voljni da investiraju u poboljšanje i održavanje njihovog vlasništva i prava. Ispravno upravljanje javnim finansijama je također značajno za osiguravanje povjerenja u nacionalno poslovno okruženje. Pored javnih institucija, privatne ustanove također su važan element u procesu stvaranja bogatstva. Nedavna globalna finansijska kriza, uz brojne korporativne skandale, naglasila je relevantnost računovodstvenih, revizijskih standarda i izvještavanja te transparentnosti informacija. Na taj način sprječavaju se prijevare i loše upravljanje, a osigurava održavanje povjerenja i investitora i potrošača

Drugi stub: Infrastruktura

Opsežna i efikasna infrastruktura je osnov konkurentnosti. Ona je bitna za osiguranje efikasnog ekonomskog funkcionisanja, kao što je i važno determinisanje faktora lokalnih ekonomskih aktivnosti i vrsta aktivnosti i sektora koji mogu razviti posebno ekonomiju. Dobro razvijena infrastruktura smanjuje efekte udaljenosti između regija što rezultira integriranjem nacionalnih tržišta i povezivanjem uz male troškove na tržištima u drugim zemljama i regijama. Pored toga kvalitetna i opsežna infrastuktura mreža značajno utiče na ekonomski rast i smanjuje dohodovne nejednakosti i siromaštvo. S tim u vezi, dobro razvijena transportna i komunikaciona infrastrukturna mreža je preduslov za sposobnost manje razvijenih zajednica da povežu osnovne ekonomske aktivnosti i usluge.

² World Economic Forum

Efikasan način transporta roba, ljudi i usluga, kao što su dobri putevi, željeznice, luke, aviotransport, omogućavaju poduzetnicima da blagovremeno plasiraju svoje robe i usluge na tržište, i pružaju mogućnost olakšanog kretanja radnika do najpogodnijih radnih mjesta. Ekonomije takođe zavise i od dobre snabdjevenosti električnom energijom kao i od telekomunikacione mreže.

Treći stub: Makroekonomska stabilnost

Stabilnost makroekonomskog okruženja je važna za poslovanje a takođe je važna za ukupnu konkurentnost zemlje. Sama makroekonomska stabilnost ne može povećati produktivnost zemlje ali istovremeno i makroekonomski poremećaj šteti ekonomiji. Države ne mogu obezbijediti efektivne usluge ako plaćaju visoke kamate na dugove iz prošlosti. Uzastopan fiskalni deficit ograničava sposobnost države da u budućnosti reaguju na poslovne cikluse. Preduzeća ne mogu raditi efikasno uz nekontrolisane stope inflacije. Sve u svemu, privreda ne može rasti na održiv način, ako nema stabilno makroekonomsko okruženje. Važno je napomenuti da se ovaj stub fokusira samo na makroekonomsku stabilnost, tako da javni računi kojim upravlja država nisu direktno uzeti u obzir.

Četvrti stub: Zdravstvo i osnovno obrazovanje

Zdrava radna snaga je bitna za konkurentnost i produktivnost jedne zemlje. Bolesni radnici nisu u mogućnosti iskoristiti svoj potencijal i to vodi niskoj produktivnosti. Oskudno zdravlje vodi do značajnih troškova poslovanja, jer su bolesni radnici često odsutni ili je njihov rad neefikasan. Investiranje u pružanje zdravstvenih usluga koliko je moralno, toliko je i ključno za čistu ekonomiju.

Pored zdravlja za ovaj stub veoma je važan obim i kvalitet osnovnog obrazovanja koje je stanovništvo steklo. Osnovno obrazovanje povećava efikasnost svih pojedinačnih radnika. Međutim, radnici koji imaju mali nivo stečenog obrazovanja mogu obavljati samo fizički posao i mnogo teže se prilagoditi na napredne proizvodne procese i tehnologije. Manjak osnovnog obrazovanja može ograničavati poslovni razvoj, tako da je preduzećima veoma teško da unaprijede proizvodnju.

Peti stub: Visoko obrazovanje i obuka

Kvalitetno visoko obrazovanje i obuke su presudni za one ekonomije koje žele da unaprijede jednostavne proizvodne procese i proizvode. Današnja ekonomska globalizacija zahtijeva da ekonomije stvaraju fondove dobro educiranih radnika koji su u stanju da se prilagode rapidnim promjenama u okruženju. Ovaj stub mjeri upis učenika u srednje i visoko obrazovanje kao i kvalitet edukacije procenjen od poslovnih zajednica. Step en obuke kadrova uzet je takođe u razmatranje zbog važnosti struke i kontinuirane obuke u poslu, (koja je zanemarivana u mnogim ekonomijama), koja će obezbijediti konstantno unapređenje vještina radnika i prilagoditi potrebama razvijene ekonomije.

Šesti stub: Efikasnost tržišta roba

Zemlje sa efikasnim tržištem roba su u dobroj poziciji jer mogu da proizvode niz proizvoda i usluga koji odgovara uslovima ponude i potražnje, a takođe su u mogućnosti da trguju sa tim robama. Zdravo konkurentno tržište, kako strano tako i domaće je važno u postizanju tržišne efikasnosti, poslovne produktivnosti, i omogućuje da najefikasnije

firme proizvode robe koje se traže na tržištu. Da bi se ostvarile najbolje mogućnosti za razmjenu roba u okruženju potreban je minimum državne intervencije kako ne bi ometala poslovne aktivnosti. Na primjer, opterećenost porezima, restriktivni i diskriminatorni propisi direktnih stranih investicija, ometaju i konkurentnost i međunarodnu trgovinu. Ekonomski zastoj koji ima za posljedice pad trgovine i rast nezaposlenosti, povećava pritisak države da usvoji mjere za zaštitu domaćih preduzeća i poslovanja. Ipak limitiranje ukupne trgovine ne samo da bi povećalo trenutni pad, već bi u dužem roku to smanjilo rast, posebno u zemljama u razvoju.

Efikasnost tržišta zavisi takođe od ponude uslova kao što je orijentacija potrošača i sofisticiranost kupca. Iz kulturalnih razloga, kupci u nekim zemljama mogu biti zahtjevniji nego u drugim. Ovo može stvoriti značajnu konkurentnu prednost, jer inovativni i orijentirani kupci daju snagu preduzećima da budu djelotvorniji na tržištu.

Sedmi stub: Efikasnost tržišta rada

Efikasnost i fleksibilnost tržišta rada su presudni za osiguravanje da se radnici najefikasnije iskoriste u privredi uz uslov da tržište potiče radnike da ulože najveće napore u svoj posao. Tržište rada stoga mora biti fleksibilno za brzo pomjeranje radnika iz jedne privredne aktivnosti u drugu uz male troškove, kako bi se omogućile zarade bez mnogo socijalnih nemira. Efikasna tržišta rada moraju takođe osigurati jasan odnos između podsticanja radnika i ulaganja njihovog napora, kao i najbolju upotrebu raspoloživih snaga, koje uključuje ravnopravnost žena i muškaraca u poslovnom okruženju.

Osmi stub: Sofisticiranost finansijskog tržišta.

Trenutna ekonomska kriza je u središtu pažnje. Dobro funkcionisanje finansijskog sektora ima značajnu ulogu i za privredne aktivnosti. Efikasan finansijski sektor alokira sredstva građana kao i ona koja ulaze iz inostranstva za njihovo najproduktivnije korištenje u privredi. To kanališe sredstva na one poduzetničke ili investicijske projekte od kojih se očekuju najviše stope povrata. Temeljita i pravilna procjena rizika je stoga od ključne važnosti. Poslovno investiranje je presudno za produktivnost. Međutim, ekonomije zahtijevaju sofisticirana finansijska tržišta koja mogu omogućiti da kapital postane dostupan za ulaganja u privatni sektor kao i omogućiti pristup kreditima iz jakog bankarskog sektora, dobro regulisanu razmjenu vrijednosnica, kapitala i dr. Da bi ispunio sve ove funkcije, bankarski sektor mora biti pouzdan i transparentan, te, kao što je nedavno postalo jasno, finansijska tržišta trebaju odgovarajući propis za zaštitu investitora i drugih učesnika u privredi uopšte.

Deveti stub: Tehnološka spremnost

Ovaj stub mjeri agilnost s kojom privreda usvaja postojeće tehnologije za poboljšanje produktivnosti svojih industrija. U današnjem globaliziranom svijetu, tehnologija sve više postaje važan element za napredak i konkurentnost. Osobito, informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT) su se razvile u "opšte namjenske tehnologije" našeg vremena, s obzirom na značajno širenje u drugim ekonomskim sektorima i njihove uloge kao efikasne infrastrukture za komercijalne transakcije. Međutim, pristup i upotreba ICT uključeni su u stub kao bitne ekonomske komponente ukupnog nivoa tehnološke spremnosti. U tom kontekstu, nebitno je za konkurentnost da li je korištena tehnologija

razvijena unutar ili izvan nacionalnih granica. Glavni cilj je da preduzeća koja djeluju u zemlji imaju pristup do naprednih proizvoda i šematskih planova, te sposobnost da ih koriste. Među glavnim izvorima stranih tehnologija, direktne strane investicije (FDI) često igraju ključnu ulogu. Važno je napomenuti, da na nivou tehnologije koja je na raspolaganju preduzeću, treba razlikovati sposobnost zemlje za inovacije i proširenje naučnih granica. Ovo je razlog zašto su odvojene tehnološka spremnost od inovacija, koje su posebno obrađene u 12-tom stubu.

Deseti stup: Veličina tržišta

Veličina tržišta utječe na produktivnost, jer velika tržišta omogućuju preduzećima da iskoriste ekonomije obima. Tradicionalno, tržišta koja su na raspolaganju firmama su ograničena državnim granicama. U eri globalizacije, međunarodna tržišta postala su zamjena za domaća tržišta, a posebno za male zemlje. Dokazano je da je otvorenost trgovine pozitivno povezana s rastom. Čak i ako neko novije istraživanje baca sumnju na to, opšti osjećaj je da trgovina ima pozitivan učinak na rast, posebno za zemlje s malim domaćim tržištima. U trenutno velikoj međuovisnosti svijeta, oporavak od sadašnje recesije zahtijeva da države povećavaju količinu robe koju kupuju jedne od drugih, postižući tako veću potražnju. Daljnje smanjivanje barijera u trgovini će podržati ovaj proces.

Jedanaesti stub: Poslovna sofisticiranost

Poslovna sofisticiranost je bitna za veću efikasnost u proizvodnji roba i usluga. To opet vodi do povećanja produktivnosti, koja jača konkurentnost države. Poslovna sofisticiranost brine o kvalitetu cjelokupne poslovne mreže zemlje kao i kvalitetu pojedinih kompanija i strategija. To je posebno važno za zemlje u poodmakloj fazi razvoja, kada su osnovni izvori poboljšanja produktivnosti poprilično iscrpljeni. Kvalitet poslovnih mreža i prateće industrije, važan je iz različitih razloga. Kada su preduzeća i dobavljači iz pojedinih sektora međusobno povezani u geografski najbliže grupe ("Klastere"), pojačana je djelotvornost, stvorene su veće mogućnosti za inovacije, a smanjene su prepreke za ulazak novih kompanija. Pojedinačne aktivnosti i strategije preduzeća (branding, marketing, jedinstvena proizvodnja i profinjenost proizvoda), mogu dovesti do sofisticiranih i modernih poslovnih procesa.

Dvanaesti stub: Inovativnost

Posljednji stub konkurentnosti je inovativnost. Značajan napredak učinjen je na poboljšanju rada institucija, izgradnji infrastrukture, smanjenju makroekonomske nestabilnosti, poboljšanju ljudskog kapitala i produktivnosti rada, kvalitetu finansijskog tržišta kao i tržišta roba. Međutim, dugoročno, životni standard se može poboljšati samo inovacijama. Iako manje razvijene zemlje još uvijek mogu poboljšati svoju produktivnost usvajanjem postojećih tehnologija ili napraviti poboljšanja u drugim područjima, za one koji su dostigli stepen razvoja vođen inovacijama, to više nije dovoljno da se poveća produktivnost. Preduzeća u tim zemljama moraju stvoriti i razviti vrhunske proizvode i procese za održavanje konkurentskih granica. Inovativne aktivnosti podržane su i od javnog i od privatnog sektora. Konkretno, to znači dovoljno ulaganja u istraživanje i razvoj posebno od strane privatnog sektora, prisustvo kvalitetnih naučno - istraživačkih institucija, široka saradnja u istraživanjima između univerziteta i industrije, i zaštitu

intelektualnog vlasništva. U ovom kriznom periodu, važno je da se odupre pritiscima na smanjenje izdataka za istraživanje i razvoj kako na privatnom tako i u javnom sektoru jer će se to odraziti na održivi rast u budućnosti.

Prema Indeksu globalne konkurentnosti (GCI) pretpostavka je da zemlje prolaze kroz tri faze razvoja. U prvoj fazi (factor- driven stage) za rast produktivnosti važni su osnovni faktori konkurentnosti: dobro funkcionisanje javnih i privatnih institucija (I stub), dobro razvijena infrastruktura (II stub), stabilan makroekonomski okvir (III stub) i dobra zdrava i pismena radna snaga (IV stub).

Daljim razvojem zemlje ulaze u drugu fazu (efficiency - driven stage) gdje ostvaruju efikasnije proizvodne procese i rastući kvalitet proizvoda. U ovoj fazi na rast konkurentnosti utiču visoko obrazovanje i obuke (V stub), efikasno tržište roba (VI stub), dobro funkcionisanje tržišta rada (VII stub), sofisticiranost finansijskog tržišta (VIII stub), veliko domaće i inostrano tržište (X stub) i mogućnost iskorištavanja postojećih tehnologija (IX stub).

Konačno, zemlje prelaze u treću fazu (innovation-driven stage) u kojoj je rast produktivnosti i konkurentnosti uslovljen faktorima visoke poslovne sofisticiranosti (XI stub) i inovacijama (XII stub).

BIH I ZEMLJE OKRUŽENJA - KONKURENTNOST 2009.

U ovogodišnjem „Izveštaju o globalnoj konkurentnosti“ koje je izradio Svjetski ekonomski forum, Švajcarska je preuzela prvo mjesto od Sjedinjenih američkih država koje su dvije godine za redom imale vodeću poziciju. Razlog pada na drugu poziciju leži u činjenici pogoršanja makroekonomske stabilnosti te lošijih ocjena finansijskih tržišta. Među prvih pet još se nalaze i Singapur, Švedska i Danska.

Bosna i Hercegovina je ocjenjena sa 3,5 poena od ukupnih 7 čime je zauzela 109. mjesto najkonkurentnijih ekonomija. Ovakav plasman je za dva mjesta lošiji u odnosu na predhodni izvještaj (107. mjesto).

Zbog sporosti u provođenju reformi, loše ocjene Bosna i Hercegovina uglavnom bilježi u istim oblastima kao i predhodnih godina. Najlošije je ocjenjena u oblasti infrastrukture, inovacija i rada institucija. Na samom dnu (133 mjesto) je po ocjenama za kvalitet infrastrukture luka i aviotransporta, što je uz loš kvalitet puteva, velika smetnja postizanju konkurentnosti. Preobimna i neadekvatna administracija, neefikasni zakonski okviri, netransparentnost državne politike takođe predstavljaju kočnicu postizanja konkurentnosti. Oblast inovativnosti takođe je loše ocjenjena zbog lošeg kvaliteta naučno-istraživačkih institucija, slabe saradnje između univerziteta i industrije na polju istraživanja i razvoja i malih mogućnosti preduzeća da ulažu u istraživanje i razvoj.

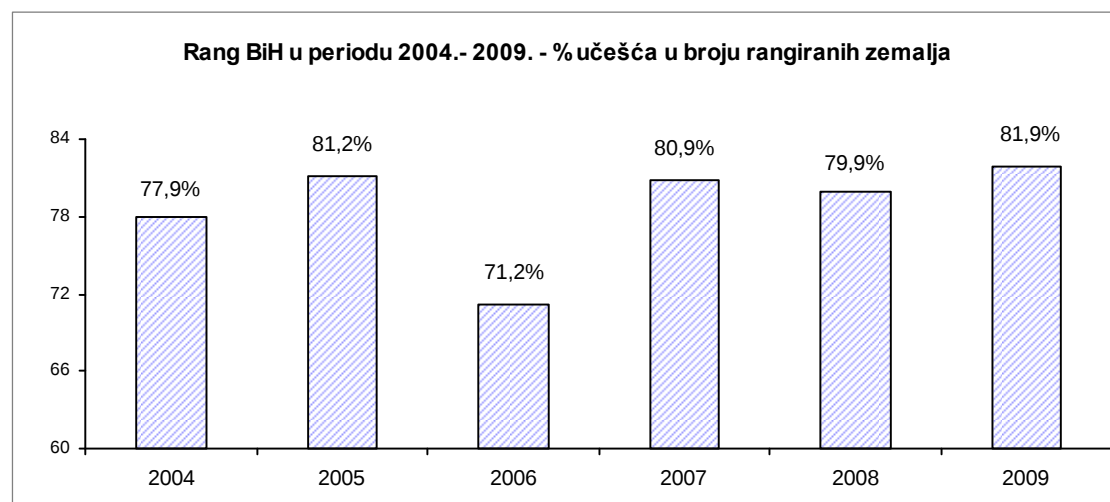
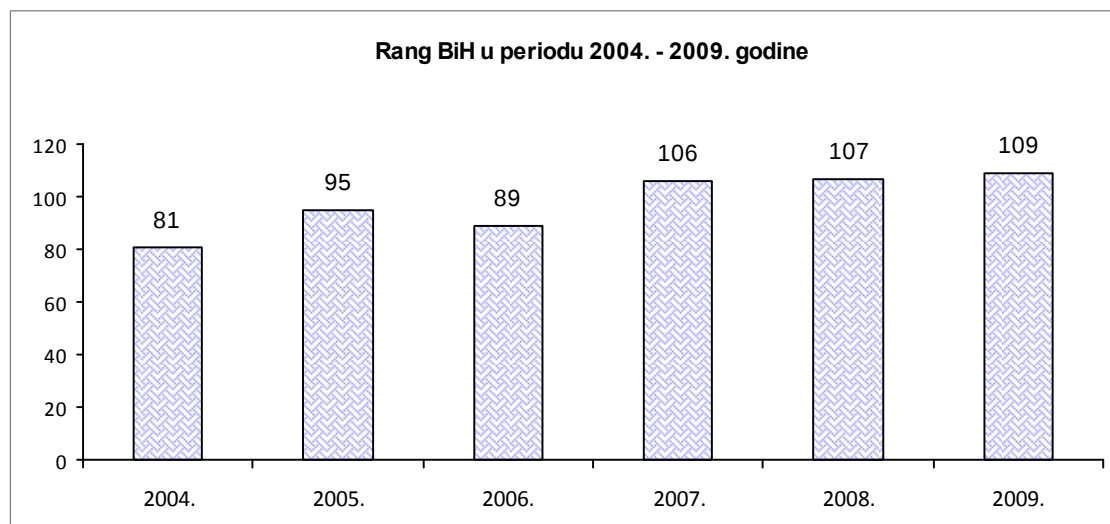
Pozitivno su ocjenjene makroekonomska stabilnost, inflacija, stanje i dostupnost radne snage, mala opasnost od terorizma i kriminala po ekonomsko poslovanje, zdravstvo, kvalitetno obrazovanje u oblasti matematike i nauke, učešće žena u radnoj snazi i broj korisnika interneta.

U vezi sa navedenim, potrebno je takođe istaći da se u periodu 2004.-2009. godine, od kada je Bosna i Hercegovina uključena u proces ocjenjivanja konkurentnosti, pored

mijenjanja metodologije ocjenjivanja, mijenjao i broj rangiranih zemalja. U 2004. godini broj rangiranih zemalja u Izvještaju bilo je 73, a u 2009. godini Izvještajem su obuhvaćene 133 zemlje. Posmatrajući kriterij procentualnog učešća u broju rangiranih zemalja, BiH nije imala neka velika odstupanja u rangiranju u posljednje tri godine iako je u tom periodu bila loše pozicionirana. Isto tako se može zaključiti iz grafikona koji slijede da je konkurentnost BiH u posljednje tri godine na nižem nivou u odnosu na period 2004.-2006. godina.

U posljednja tri Izvještaja, dakle u periodu 2007. - 2009. godina, Bosna i Hercegovina je imala pozitivan pomak u oblasti makroekonomske stabilnosti, zdravlja i osnovnog obrazovanja, visokog obrazovanja i obuke, tehnološke spremnosti, veličine tržišta i poslovne sofisticiranosti. Za to vrijeme, ostale oblasti ili su stagnirale ili bilježile pad.

Kada se posmatraju faze razvoja kroz koje prolazi zemlja, u posljednje tri godine, primjetno je da su u prvoj fazi (factor - driven stage) posebno loše ocjenjene institucije i infrastruktura, u drugoj fazi (efficiency - driven stage) tržišta roba i rada, te finansijsko tržište, dok u trećoj fazi inovativnost bilježi pad.

Što se tiče zemalja bivše Jugoslavije i okruženja, može se reći da su Slovenija, Makedonija, Crna Gora i Albanija ostvarila napredak u odnosu na prošlu godinu, dok su Hrvatska i Srbija lošije rangirane.

Slovenija je zauzela 37. mjesto sa ukupnom ocjenom 4,6 što je bolji rang u odnosu na prošlu godinu kada je bila na 42. mjestu sa ocjenom 4,5. Dobre ocjene dobila je u oblasti zdravlja i osnovnog obrazovanja, visokog obrazovanja i treninga, tehnološke spremnosti, poslovne sofisticiranosti i inovacija. Makedonija je rangirana na 84. mjesto sa prosječnom ocjenom 3,9. Crna Gora je ostvarila za 3. mjesta bolji rang u odnosu na prošlu godinu. Rangirana je na 65. mjesto sa prosječnom ocjenom 4,2. Napredak je ostvarila i Albanija. Sa prosječnom ocjenom 3,7 rangirana je na 96. mjesto.

Hrvatska zabilježila najlošiji rezultat u posljednjih osam godina koliko je prisutna u istraživanju. Ove godine je zauzela 72. poziciju i pala je za 11 mjesta u odnosu na prošlu godinu kada je bila rangirana na 61. mjesto. Od 12 stubova konkurentnosti najveći pad u Hrvatskoj zabilježen je u efikasnosti tržišta rada te efikasnosti tržišta roba. Lošim je ocijenjen i nivo kvaliteta finansijskog tržišta, poslovna sofisticiranost, te kvaliteta institucija. S druge strane, poboljšanja su zabilježena u makroekonomskoj stabilnosti, kao i zdravstvu, osnovnom obrazovanju, tehnološkoj spremnosti te infrastrukturi.

Rang BiH i zemalja okruženja prema ukupnom broju rangiranih zemalja

	2001 (75) ³	2002 (80) ³	2003 (102) ³	2004 (104) ³	2005 (117) ³	2006 (125) ³	2007 (131) ³	2008 (134) ³	2009 (133) ³
Albanija	-	-	-	-	100	98	109	108	96
BiH	-	-	-	81	95	89	106	107	109
Crna Gora ⁴	-	-	77	89	80	87	-	65	62
Hrvatska	-	58	53	61	62	51	57	61	72
Makedonija	-	-	81	84	85	80	94	89	84
Slovenija	31	28	31	33	32	33	39	42	37
Srbija ⁴	-	-	77	89	80	87	-	85	93

³ Ukupan broj rangiranih zemalja u Izvještajima za pojedine godine.

⁴ U 2007. godini, Srbija i Crna Gora nisu ocijenjene jer se od tada tretiraju kao dvije posebne zemlje i za taj period podaci nisu bili dostupni. Do tada su ocjenjivane kao jedna zemlja, te su stoga u navedenoj tabeli date iste ocjene za ove dvije zemlje zaključno sa 2006. godinom.

BOSNA I HERCEGOVINA – TABELARNI PRIKAZ INDIKATORA

Ključni indikatori:

Stanovništvo (u milionima), 2008 – 3,9 (prisutni)

GDP (u milijardama US\$), 2008. – 18,5

GDP per capita (US\$), 2008. – 4.625,4

Index globalne konkurentnosti (GCI-Global Competitiveness Index)

	Rang (ukupno od 133)	Ocjena (1-7)
Index globalne konkurentnosti (GCI) 2009-2010	109	3,5
GCI 2008-2009 (ukupno od 134)	107	3,6
GCI 2007-2008 (ukupno od 131)	106	3,6
Osnovni uslovi	100	3,7
I stub: Institucije	128	2,9
II stub: Infrastruktura	128	2,2
III stub: Makroekonomska stabilnost	69	4,6
IV stub: Zdravlje i osnovno obrazovanje	75	5,3
Povećanje efikasnosti	100	3,5
V stub: Visoko obrazovanje i obuke	86	3,7
VI stub: Efikasnost tržišta roba	125	3,4
VII stub: Efikasnost tržišta rada	94	4,1
VIII stub: Sofisticiranost finansijskog tržišta	104	3,7
IX stub: Tehnološka spremnost	95	3,0
X stub: Veličina tržišta	90	3,2
Inovativnost i sofisticiranost faktora	127	2,8
XI stub: Poslovna sofisticiranost	117	3,3
XII stub: Inovativnost	131	2,3

Faktori koji najviše ometaju poslovanje⁵

(%)

Vladina nestabilnost/dobri potezi	25,1
Politička nestabilnost	16,4
Neefikasnost državne administracije	12,5
Porezne stope	11,4
Korupcija	10,6
Porezni propisi	7,2
Kriminal i krađe	3,6
Neadekvatna educiranost radne snage	3,2
Neadekvatno obezbjeđivanje infrastrukture	3,0
Pristup finansiranju	2,8
Restriktivni radni propisi	1,7
Oskudna radna etika u državnoj radnoj snazi	1,1
Oskudna zdravstvena zaštita	1,0
Inflacija	0,3
Propisi strane valute	0,0
	100

I stub: Institucije

1.	Prava vlasništva	128
2.	Zaštita intelektualne svojine	131
3.	Zloupotreba javnih fondova	57
4.	Povjerenje javnosti prema političarima	129
5.	Neovisnost pravosuđa	127
6.	Pristranost u donošenju odluka državnih službenika	124
7.	Rasipništvo državne potrošnje	118
8.	Teret državnih propisa	116
9.	Efikasnost pravnog okvira u rješavanju sporova	133
10.	Efikasnost pravnog okvira	132
11.	Transparentnost državne politike	133
12.	Uticaj terorizma na ekonomsko poslovanje	13
13.	Uticaj kriminala i nasilja na ekonomsko poslovanje	47
14.	Organizirani kriminal	78
15.	Pouzdanost policijske službe	99
16.	Etičko ponašanje preduzeća	133
17.	Jačanje revizije i standarda izvještavanja	131
18.	Efikasnost korporativnih zajednica	131
19.	Zaštita manjinskih dioničara	133

⁵ Ova tabela predstavlja pregled faktora koje menadžeri vide kao najproblematičnije za njihovo poslovanje. Ispitanici su zamoljeni da od ponuđenih 15 faktora odaberu pet najproblematičnijih i da ih rangiraju od 1 (najproblematičniji) do 5. Rezultati su prikazani tabelarno i vrednovani prema rangiranju od strane ispitanika.

II stub: Infrastruktura

1.	Kvalitet ukupne infrastrukture	132
2.	Kvalitet puteva	132
3.	Kvalitet željeznica	100
4.	Kvalitet luka	133
5.	Kvalitet avio transporta	133
6.	Raspoloživost sjedala po kilometru	129
7.	Kvalitet ponude električne energije	46
8.	Telekomunikacije	51

III stub: Makroekonomska stabilnost

1.	Vladin suficit/deficit	76
2.	Stopa državne štednje	117
3.	Inflacija	56
4.	Obim kamatnih stopa	31
5.	Vladin dug	68

IV stub: Zdravlje i osnovno obrazovanje

1.	Uticaj malarije na ekonomsko poslovanje	1
2.	Slučajevi malarije	1
3.	Uticaj tuberkuloze na ekonomsko poslovanje	65
4.	Slučajevi tuberkuloze	67
5.	Uticaj HIV/AIDS na ekonomsko poslovanje	7
6.	Preovladanost HIV	1
7.	Smrtnost djece	59
8.	Životni vijek	45
9.	Kvalitet osnovnog obrazovanja	57

V stub: Visoko obrazovanje i obuke

1.	Upis u srednje škole	75
2.	Upis na fakultete	56
3.	Kvalitet obrazovnog sistema	114
4.	Kvalitet matematičkog i naučnog obrazovanja	31
5.	Kvalitet menadžmenta u školama	99
6.	Pristup internetu u školama	76
7.	Lokalna raspoloživost istraživanju i usluge obuke	130
8.	Obim kadrova za obuku	131

VI stub: Efikasnost tržišta roba

1.	Intezitet lokalne konkurencije	118
2.	Stepen tržišne dominacije	132
3.	Efekti antimonopolske politike	133
4.	Stepen i efekti oporezivanja	124
5.	Ukupna stopa poreza	71
6.	Broj procedura za započinjanje biznisa	107
7.	Vrijeme potrebno za započinjanje biznisa	114
8.	Poljoprivredna politika	114
9.	Rasprostranjenost trgovinskih barijera	90
10.	Carinske barijere	93
11.	Rasprostranjenost stranog vlasništva	94
12.	Uticaj propisa poslovanja na direktne strane investicije	115
13.	Teret carinskih procedura	93
14.	Stepen orijentacije prema kupcu	117
15.	Sofisticiranost kupca	123

VII stub: Efikasnost tržišta rada

1.	Saradnja između rada i poslodavaca	72
2.	Fleksibilnost određivanja plaća	32
3.	Rigidnost zapošljavanja	96
4.	Zapošljavanje i otpuštanje prakse	5
5.	Troškovi otpuštanja	55
6.	Plate i produktivnost	130
7.	Povjerenje u profesionalni menadžment	132
8.	Odliv intelektualaca	131
9.	Udio žena u radnoj snazi	48

VIII stub: Sofisticiranost finansijskog tržišta

1.	Sofisticiranost finansijskog tržišta	122
2.	Finansiranje kroz udjel lokalnih tržišta	97
3.	Jednostavan pristup kreditima	90
4.	Postojanje rizika za kapital	128
5.	Restrikcije na protok kapitala	106
6.	Snaga zaštite investitora	71
7.	Čvrstoća banaka	82
8.	Propisi zaštite razmjena	97
9.	Registar zakonskih prava	71

IX stub: Tehnološka spremnost

1.	Dostupnost najsavremenijih tehnologija	122
2.	Nivo usvajanja tehnologija	131
3.	Zakonski propisi o informaciono-komunikacijskim tehnologijama	128
4.	Direktne strane investicije i transfer tehnologije	115
5.	Pretplate na mobilne telefone	78
6.	Internet korisnici	50
7.	Osobni računari	79
8.	Obim internet pretplatnika	56

X stub: Veličina tržišta

1.	Index veličine domaćeg tržišta	88
2.	Index veličine inostranog tržišta	95

XI stub: Poslovna sofisticiranost

1.	Obim lokalnih snadbjevača	80
2.	Kvalitet lokalnih snadbjevača	113
3.	Stanje razvojenosti klastera	116
4.	Karakter konkurentske prednosti	125
5.	Procjena širine mreža	106
6.	Kontrola međunarodne distribucije	131
7.	Sofisticiranost proizvodnog procesa	116
8.	Obim marketinga	108
9.	Spremnost povjeravanja nadzora	124

XII stub: Inovativnost

1.	Kapacitet za inovacije	121
2.	Kvalitet institucija za naučno istraživanje	126
3.	Potrošnja kompanija na istraživanje i razvoj	122
4.	Saradnja univerziteta i industrije u oblasti istraživanja i razvoja	130
5.	Državne nabavke proizvoda naprednih tehnologija	129
6.	Raspoloživost naučnika i inženjera	122
7.	Korist patenata	71